

Daniel
Premerl

Fragmenti baštine čakovečkih franjevac

Likovna i kulturna baština čakovečkih franjevac

Muzej Međimurja, Čakovec

20.2 – 20.3.2009.

AUTORICA POSTAVA I UREDNICA KATALOGA:

Mirjana Repanić Braun

Nikola VII. Zrinski – hrvatski ban, značajan mađarski epski pjesnik, isusovački gojenac, bibliofil, putnik po Italiji i ratnik – godine 1659. poziva franjevce da se dosele nadomak zidina njegove utvrde i rezidencije – Čakovca. Ove godine izložbom je obilježena 350. obljetnica toga značajnog događaja.

Na samom početku izložbe suočeni smo s portretom spomenutog Nikole Zrinskog. U gornjem desnom kutu teče natpis koji, nakon što navodi njegovu političku dužnost – REGN:DALM:CROAT:ØSCLAV:BANUS – bilježi i spomenuti događaj – FRANCISCANORUM PROV:S.LADISL.AI CHAKTORN:INTRODUCTOR. ET ILLOCATOR. Doista, zbog svima znane sudbine koja je uskoro zadesila moćnu velikašku porodicu, Zrinski je ovdje ostao tek INTRODUCTOR ET ILLOCATOR. Pokraj Nikole, izložena je “istinita slika” (*Vera Effigies*) njegova sina Adama Zrinskog, a natpis objašnjava: ...*Singularis Benefactoris Conventus Chaktovensis (...)*.

Daljnji život čakovečke redovničke zajednice sv. Franje razvijao se u razdoblju poslije Zrinskih. Franjevci grade crkvu i samostan (od 1707. godine nadalje), gdje će uskoro i utemeljiti studij filozofije i teologije (1732), a u utvrdu Zrinskih useljuje velikaška porodica Althan-Pignatelli (istom gradeći unutar zidina kvalitetnu i veliku baroknu palaču). Ti novi gospodari Čakovca i Međimurja nastavit će dobročiniteljsku povezanost s franjevcima (i kao naručitelji i donatori vrijednih liturgijskih umjetnina). Čakovec tako postaje reprezentativni barokni ambijent hrvatskoga 18. stoljeća.

Glavninu izložaka čine umjetnički i umjetničko-obrtni predmeti liturgijske namjene iz franjevačke crkve i samostana. Smještajem u prostoru ističu se skulpture s raskošnoga drvenog pozlaćenog glavnog oltara trijumfalne barokne arhitekture, koji poput scenografije zauzima čitavu širinu svetišta (trenutno na restauraciji). S tog oltara na izložbi veličinom dominiraju skulpture dvojice crkvenih otaca (*Sv. Crgur Papa* i *Sv. Augustin*; inače smještene u niše interkolumnija oltara), dok nas kiparskim vrijednostima privlače dvije ženske alegorijske figure *Nade* i *Ljubavi*. Te zanimljive skulpture izražajnih i fino oblikovanih pokreta tijela i draperije, s dopuštenom dozom erotizma, inače se nalaze na zabatu oltara i izložbe poput ove jedinstvena su prilika za pogled izbliza (i nerijetko spoznaju o “više ruku” koje sudjeluju u izradi oltara). Glavni oltar naručila je između 1743. i 1750. Ana Marija Pignatelli, udovica grofa Althana. Veliki grb obitelji Althan-Pignatelli, s istoga oltara, također je izložen. Oltar je nastao u mariborskoj radionici Josepha Strauba, člana poznate i vrlo aktivne i cijenjene porodice kipara i drvorezbara koji su djelovali od Münchena preko Graza i Radgone do Zagreba. Na izložbi su izložene i dvije skulpture s bočnog oltara sv. Franje Asiškog – sv. Bernardin Sienški i sv. Ivan Kapistran – pripisane franjevcu kiparu Pavlu Rehleu podrijetlom iz Bavorske, a zabilježenom u Čakovcu i Pečuhu, te kvalitetan kip sv. Roka, djelo zagrebačkog kipara Josipa Weinachta.

Među slikarskim djelima iz kojih isijava poslijetridentska i franjevačka ikonografija

→ Joseph Straub, *Nada*, glavni oltar, crkva sv. Nikole, Čakovec, oko 1750.

(poput Konrathova *Poklonstva pastira* ili *Porci-junkulskog oprosta*) ističe se slika vrlo rijetke ikonografije – radi se o prikazu čudotvorne slike s likom franjevačkog blaženika Andriju. Sliku je, kako svjedoči natpis, naručio župnik obližnjeg sela Belica. Dio izloženih slika potječe iz (nekoć župne) crkve u Mihovljanu (varaždinski slikar Gruber) te iz ukinute pavlinske crkve i samostana sv. Helene u Čakovcu (Rangerov sljedbenik).

Izloženo je više kaleža, među kojima su dva darovali Zrinski (1669. i 1670. godine; ovaj drugi izradio je nepoznati venecijanski majstor), a jedan je franjevcima darovao *Jacop Gor-nak iudex Chaktornyenses* 1695. godine. Najljepši je pak izloženi kalež iz sredine 18. stoljeća, u

čiju su gustu i plastički izražajnu ornamen-talnu matricu umetnuti ovalni medaljoni od emajla s polikromnim oslicima prizora iz Kristova života. Izloženi su i lijepi barokni moćnici (relikvijari) s moćima sv. Križa, sv. Ivana Nepomuka i sv. Antuna Padovanskog te ino crkveno posuđe.

Osim umjetničkih i umjetničkoobrtnih predmeta liturgijske funkcije i namjene, na izložbi je izloženo i niz predmeta pisane kulture - zapisnici, isprave, legati, oporuke, prepiske, dopuštenja, inventari, molbe – što svjedoče o povijesti čakovečkih franjevaca. Naposljetku, izložen je i niz tiskanih knji-ga i rukopisa. Ta vrijedna knjižnica nastala je upravo zbog studija filozofije, moralke i

govorništva – osim knjiga (nerijetko s bilješkama njihovih čitača), nailazimo i na niz rukopisnih skripta za nastavu. Najstarija izložena knjiga jest latinska Biblija tiskana u Lyonu 1516. godine. Zanimljivo je da fratri, osim temeljnih knjiga poput Duns Scota (venecijansko izdanje iz 1580.) i važnijih hrvatskih knjiga “kontinentalnih” autora (Bedeković, Jambrešić, itd.), posjeduju i djela dubrovačkih isusovaca Ruđera Boškovića i Ignjata Đurđevića.

Uz čakovečku izložbu tiskan je i katalog. Uvodni tekst napisala je Mirjana Repanić-Braun, znanstvena savjetnica u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu, vrsna poznavateljica baroknog slikarstva kontinentalne Hrvatske. Ista autorica potpisuje i jasan i “čitak” likovni postav izložbe. O knjigama čakovečke knjižnice u katalogu piše p. Vatroslav

Frkin. Posebice je dragocjeno što su u katalogu kataloški obrađeni svi izloženi predmeti (sa svim relevantnim podacima i znanstvenim aparatom). Autori kataloških jedinica su Doris Baričević (kiparstvo), Mirjana Repanić-Braun (kiparstvo, slikarstvo, te crkveno posuđe prema opisima Ive Lentića), Vladimir Kapun (rukopisi) i Vatroslav Frkin (tiskana djela). Tako je obljetnica čakovečkih franjevača proslavljena *lege artis* – ostaju vrijedan katalog i restaurirana djela da uvjerljivo prenose vizualne značajke i energiju umjetničkog stila jedne europske epohe, riznicu značenja jednoga katoličkog reda koji je suizgrađivao kulturni krajolik novovjeke Hrvatske nakon razdoblja neposredne osmanlijske opasnosti, te spomen na važnu ulogu koju su u tome imali naručitelji i donatori. ✕